

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

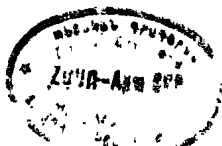
ԱՄԱՆՈՐ ԵՒ ԾՆՈՒՆԴ

Բառակազմական իմաստէն շատ աւելի, որ առաջին և նիւթական նշանակութիւնն է այս սնունին, անոր բարոյական նշանակութիւնն է անշուշտ որ կը շահադրուէ կրօնական զգացումը:

Նոր Տարին, իբրև տոմարագիտական կամ բնաբանական իմացում, որ և է արժէք պիտի չունենար քրիստոնէական գիտակցութեան համար, եթէ «նոր կեանք»-ի կամ «կեանքի նորոգութեան» զազափարը չբերէր անմիջապէս իրեն հետ: — Արդէն իր խորքին մէջ ալ այդ չէ՞ միթէ բառին իսկական իմաստը: Ամաճող է ալ պէտք է նշանակէ ոչ թէ տարիի նոր կամ ուրիշ միութիւն մը, հինին վրայ աւելցուած կամ անոր յաջորդած, այլ նոյն տարին ինքնին, իբրև ժամանակի մաս մը, նորոգուած իր շարժումին մէջ, ինչպէս ինքն իր վրայ դարձող անիւ մը, բնական կամ եղանակային շրջանի մը բոլորումով:

Նորոգուած կեանք. մարդկային դատումին համար մտերիմ բան մը կայ այս զազափարին մէջ, վասնզի այդ երևոյթն է որ կը պարզէ բովանդակ բնութիւնն ալ՝ իր տիեզերական արտայայտութեան ամբողջ տարողութեանը մէջ, ամէն զիծի վրայ. զարնան հետ՝ բուսականութեան և առհասարակ բնականութեան, արևադարձերուն հետ՝ աստեղային շրջաններուն լրման եւ վերստին սկսումին, մթնոլորտային շարժումներուն կրկնութեան, կայլն, յայտնաբերութեամբ: Ու պէտք է գիտել թէ, այս ամէնուն մէջ ալ, նորոգութիւնը տեղի կ'ունենայ ներքնապէս, ներսէն դէպի դուրս աճումով և ոչ թէ դուրսէն դէպի ներս շրջափոխութեամբ. իւրաքանչիւր՝ կատարումով իր բնութեան համապատասխան կամ իր ներքին էութիւնը կացուցանող օրէնքի մը: Մտքը կ'աճի իր մէջէն, այսինքն իր միջուկովը նախ. տիեզերական եղելութիւնները կ'իրականան իրենց լինելութեան պատճառը յօրինող սկզբունքներուն իրադրութեամբով:

Բայց նոր տարւոյ պատկերին առջեւ խորհրդածութեանց առարկան բարոյական կեանքն է և պարտի լինել անշուշտ առաւելապէս: — Արդ, փութանք ըսել թէ, ինչպէս ուրիշ շատ անգամներ՝ նոյնպէս և այս պարագային, նոյն օրէնքն է որ կը դրծէ բնական և բարոյական կեանքին մէջ հաւասարա-

703-66

147-93

1934 4 ա հ

պէս: Ներքո՛ւստ, իր մէջէ՛ն է որ կը նորոգուի և կ'աճի մարդս բարոյապէս. Աւետարանի զգացուցած «վերստին» կամ ըստ ոմանց «վերուստ» ծնունդն իսկ, որ նորոգումին ամենէն կենդանի իրականութիւնն է, ներքին կեանքին մէջ է որ կը կատարուի: Հոգեկան կեանքն է ճշմարիտ նորոգումին վառարանը մարդկային անձին մէջ. ու նոր տարւոյ առաջին առաւօտուն, երբ նայուածքը յանկարծ իր դիմացը կամ սեղանին վրայ կը տեսնէ տարեթիւի տարազին վրայ կատարուած թուանշանային պզտիկ փոփոխութիւնը, միտքը ասոր՝ բարոյական աճումին կամ նորոգութեան է որ կ'երթայ ամենէն աւելի:

Ամանոր, ի՞նչ անդիմադիր հրապոյր է այն՝ զոր այդ բա՛ռը միայն ունի կարծես ամենէն ցամաք, և խորհրդաւորութեանց ամենէն քիչ ընդունակ հոգիներու վրայ անդամ: Դեռ սր մը առաջ ճնշող մտահոգութեանց ներքեւ մթնցած աչքերը, ի լուր այդ ձայնին, կը լուսաւորուին յանկարծ ներքին նշոյլներէ, շողիւններէն յոյսին, որ, տրոփող սրտին խորը անվրէպ հսկող ճրագ, բոց կ'առնէ յանկարծ՝ իբրև մօտեցուած լուցկիէ մը՝ այդ անունէն միայն:

Նորոգումին մեծագոյն պայմանը հինը թօթափելու յօժարութիւնն է. ու առաջին շարժումը՝ զոր ամանորին մտածումը կուտայ մեզի, անցեալը մոռնալու միտումն է, գէթ այնչափ՝ որչափ կարելի է և կարևոր, տեղ բանալու համար նոր վիճակի մը: — Այդ վիճակը յուսալու ինքնեկ տրամադրութիւնն է: Նոր տարիին արեւածագը յոյսին առաւօտն է գերազանցապէս: Ամենէն վիհատ սիրտն անգամ նոր յալոցութիւններու, անցեալին տխուր կողմերը մոռնալու պատրաստակամութիւններ կը զգայ իր մէջ. ու ստիկա՝ տեսակ մը ուրախութեամբ, որ եթէ ոչ երջանկութեան նմանող՝ այլ մարդը դէպի անոր տանող բան մը ունի իր մէջ, ոչ միայն որովհետև մարդիկ իրենց փափաքածն է որ կը յուսան ընդհանրապէս, այլ որովհետև ունեցածէն աւելի յուսացածն է որ կրնայ վայելել մարդս:

Բնուած է թէ յոյսին և երկիւղին միջև ծփանք մըն է մարդկային կեանքը. մէկէն կամ միւսէն այլամերժօրէն տարուիլը անշուշտ բարի վախճանի մը չէ որ կը մղէ զմեզ, քանի որ մէկ պարագային՝ միամիտ ինքնախաբուծեան զոհ կ'իջնանք ի վերջոյ, և միւսին՝ կ'աղաւալուծուի պարգապէս մեր մէջ ամէն ինչ որ սկիզբ մը պիտի լինէր աշխատութեան և առաքինութեանց. բայց, ինչ որ ալ ըսուի, անտարակուսելի է թէ յոյսը աւելի լաւագոյն խորհուրդներ կուտայ մարդուս քան երկիւղը: Յեոյսը, կ'ըսէ Կէօթէ, փոթորկուտ զիշերին մէջէն նշմարուած արշալոյսն է՝: «Անիկա, կ'ըսէ ուրիշ մը, զաղափարին յալթական գնացքն է յաւիտեանականութեան ճամբուն վրայ»: Կը պատմուի թէ Մեծն Ալեքսանդր, արշաւանքի մեկնելէ առաջ, իր ամբողջ ունեցածը միշտ կը բաշխէր իր բարեկամներուն. ու երբ կը հարցնէին իրեն թէ իրեն համար ի՞նչ պիտի պահէր, «Յոյս», կը պատասխանէր դիւցազնը: Ամէն անոնք որ, իրենց խելքին ու ձեռներեցութեան ապաւինած, խիզախ քաջութեամբ կը խոյանան դէպի իրենց առջև բացուած ասպարէզը, կրնան պատահ մը հաց չուսննալ իրենց պայուսակին մէջ. բայց եթէ պարպուած չէ իրենց սիրտը յոյսէն, յալոցութիւնն է որ կը ժպտի իրենց: «Ի գուր իմ վրաս կը ճնշեն բանտին պատերը, յոյսին թևերն ունիմ ես», կը գրէր Ա. Շէնիէ. ու կը հաւատար ազատութեան:

Աւելի ճիշդ պիտի լինէր ըսել. վասնզի կը հաւատար ազատութեան: Յոյսը ծնունդն է հաւատքին: Զի կրնար յուսալ նա, որուն հոգիին խորը ցամաքած է հաւատքին ահլը: Որքան ճշմարիտ է առաքելին խօսքը, «Յուսացուած բաներուն հաստատութիւնն է հաւատքը»: որ է ըսել. Յոյսը հաւատքով միայն կրնայ լինել հաստատուն: Կրնայ յոյս ունենալ նա միայն որ հաւատքն ունի արդարութեան, ճշմարտութեան, ազատութեան և սիրոյ իտէպին. ուրիշ բանով, չեն յուսահատիր անոնք միայն, որոնք կը հաւատան Աստուծոյ: Յուսալ կարենալը՝ իր մէջ ապրելու և սիրելու հնարաւորութիւն և կամք ստեղծել կարենալն է. չեն վախնար խոթող ապագայէն անոնք որ հաւատքի իւզովը լեցուած յոյսին լապտերն ունին իրենց ձեռքը: Ու Ամանորը, Յոյսին տօնը, ատու համար է որ Տօնն է նաև կեանքին, կեանքի նորոգութեան պայծառ ըմբռնումին:

Կ'ըսենք այսպէս. որովհետև անպտուղ կեանքը հաւատար է մեռելութեան, ու, չլինելու համար այդպէս՝ անհրաժեշտ է նորոգ ոյժերու ներարկումը կեանքէն ներս, նոր յոյսերով, նոր ներշնչումներով, միշտ աւելի բարձր եւ ազնուագոյն ըմբռնումներով: Իսկ այդ ամէնը, այսինքն կեանքին նորոգութիւնը իր բարոյականին մէջ ստուգապէս իրագործած կ'ըլլայ մարդ, երբ իր զոյու-թեան տամենէն նշանակալից հանգրուաններուն առջև կանգ առած՝ կարենայ խորհիլ թէ ի՞նչ նոր ոգի պիտի կարող ըլլայ հարկադրելու ինքզինքին, աւելի աշխոյժով և աւելի մեծ արդիւնքներով կատարելու համար իր կոչումին իրեն մատնանշած պարտականութիւնները, ու եթէ լրջօրէն ճիշդ ընէ մանաւանդ մըտածելու նոր պարտականութեանց վրայ, որոնց կարենայ լծուիլ, աւելի լեցունկ դործունէութեան մը վերածելու համար իր կեանքը:

Նոր սարուոյ առաւօտը ամենէն պատեհ պահն է այդ կարգի թելադրու-թիւններով ոգևորելու համար սիրտը: Ո՛րքան աւելի անընդունակ լինի մէկը՝ այդպիսի ոգևորութեան մը, այնքան նուազ կ'արժէ ան իբր մարդ: Պարտակա-նութեան զաղափարը, կ'ըսէ Թէն, բարի եւ գեղեցիկ նպատակի մը համար ան-ձին կողմէ անձին վրայ եղած ստիպումին զաղափարն է: Պարտականութեան գիտակցութիւնն է որ կը շինէ պատուազգածութիւնը, ամենէն բարացուցական գիծը մարդկային արժանաւորութեան: Ո՛վ որ չունի պարտականութեան զգա-ցում, չի կրնար գիտնալ թէ ի՞նչ է իրաւունքը. գի այս վերջինէն չէ որ կը ծնի աւալինը, այլ ան է որ ծնունդ կուտայ ասոր: Ու ոչ այնքան իր իրաւունքին տէր դառնալով է որ մարդ կը ստանայ երջանկութիւն, որքան կատարելով իր պարտականութիւնը: Երկուքն ալ նոյնն են անշուշտ էապէս. երկուքն ալ, պար-տականութիւնն ու իրաւունքը, պէտքէն կը ծնին մեր մէջ. ու իրենց միջև ե-ղած տարբերութիւնը յաճախ սա է որ՝ այլոց նկատմամբ զգացուածը իրաւունք կը կոչուի. մինչ անձին մասին զգացուածը պարտականութիւն կը ճանչցուի. միայն թէ պարտականութիւնը բարոյական տեսակէտով շատ աւելի տիրական բնոյթ ունի քան թէ իրաւունքը. զի ես պէտք չէ որ ուրիշին վրայ ունեցած իմ իրա-ւունքն զգամ այնքան հրամայական կերպով, որքան անիկա՝ ինծի հանդէպ ու-նեցած իր պարտականութիւնը. ուրիշ բացատրութեամբ՝ իմ իրաւունքս ուրիշին պարտականութեանէն պէտք է մակաբերուի, քան թէ անոր պարտականութիւնը իմ իրաւունքէս:

Պարտականութիւնն է կեանքին, ազատ կեանքին, զիտակցութեան առանցքը: Անոր համար է որ Ռուսո կ'ըսէր «Մէկ բան մը, միակ զիտութիւն մը կայ, զոր պէտք է սորվեցնել պզտիկներուն, պարտականութեան զիտութիւնը»: Պարտականութիւնն է միակ կապը, որով իրարու հետ յարաբերութեան մէջ կ'ապրին մարդկութեան զանազան մասերը: Ընկերային կեանքը՝ իրարու նկատմամբ եղած պարտականութեանց փոխադարձումն է միայն: Որպէսզի չը խանգարուի կեանքին ներդաշնակութիւնը, պէտք է որ բոլոր մարդիկ հաւատան պարտականութեան ու զիտման թէ մարդկային բոլոր պարտականութիւնները կ'ամփոփուին ամենէն աւելի արգարութեան և սիրոյ մէջ: Այս երկու առաքինութիւնները հակառակ չեն բնաւ իրարու, եթէ մտածենք թէ արգարութիւնը չի կրնար անպատճառ նոյնանալ միմիայն օրէնքին հետ, ոչ միայն որովհետև փոփոխական է ան ժողովուրդէ ժողովուրդ և դարէ դար, այլ նաև որովհետև զլիաւորաբար արդիւնք է յեղեղուկ փորձառութեանց և յաճախ թիւր ըմբռնումներու: մինչ սէրը, լինելով աստուածային այն ներշնչութիւնը որ միայն կրնայ ուղղել բնութեան ծնած անհարթութիւնները եւ մարդկօրէն նկատումներէն պատճառուած անիրաւութիւնները, զերսզանց արգարութիւնն է ինքնին: Պէտք է խօսիլ միայն ճշմարտութիւնը. պէտք է գործել միշտ բարին. որպէսզի ամէն պարագայի մէջ ջանահար լինինք կատարելու մեր պարտականութիւնը. վասն զի հոգեկան նոյն բերումն է որ միտքը կը տանի ճշմարտութեան ու խիղճը՝ պարտականութեան:

Հին ատեն, ամէն ամսամուտ (կաղանդ = ձայն քալ կամ ազդաբաշխ), մասնաւորաբար Յունուարինը, պարտականութեանց յուշածումի օրն էր: Քուրմը այդ օրը կը ծանուցանէր պաշտամունքի օրերը, որպէսզի մարդիկ ըստ այնմ պատրաստուէին իրենց կրօնական պարտականութիւններուն: Այդ սովորութիւնը, թէև բոլորովին հեթանոսական, բայց չտարամերժուեցաւ Քրիստոնէութենէն: Հռովմէական եկեղեցւոյ մէջ երբեմն օրինական պարտականութիւն էր որ կղերները ամէն ամսոյ սկիզբը եպիսկոպոսին հրաւերով կամ արտօնութեամբ հաւաքուէին, իրենց քննութեան յանձնուած աստուածաբանական խնդրոց մասին խորհրդակցելու համար: Նոյնպէս, Թ. դարուն, Փրանսայի և Գերմանիոյ մէջ կար կաղանդաց Ընկերութիւն կոչուած միաբանութիւն մը, որուն անդամները ամէն ամսոյ սկիզբը կը գումարուէին, այդ ամսուան ընթացքին իրենց կատարելիք բաւականական հրահանգութեանց վերաբերմամբ տնօրինութիւններ ընելու համար:

Թէ ամանորը, կամ, նուազագոյն ձևով մը՝ ամսամուտը նոյն իսկ, կաւոել և յետոյ, մարդոց իրենց պարտականութիւնները յիշեցնելու, այսինքն հուզեալ և բարոյական նորոգումի պատեհութիւն մը եղած է ընդհանրապէս, կը հաստատուի ուրեմն պատմական յիշատակներով: — Իրաւունք չենք զգար անշուշտ մեզի, հարցնի վրայ այդ տեսակէտով նայելով, խորհիլ թէ այսպիսի առնչութիւն մը կրնայ հաստատուիլ Ամանորին և Փրկչի Ս. Մնունդի տօնին սերտ մերձակցութեան մէջ: Մնունդի և Աստուածայայտնութեան մասին ծխագիտական ուսումնասիրութեամբ մը, ասկից առաջ, այս թերթին մէջ պարզած ենք արդէն մեր հայեացքը այդ առթիւ: Բայց, ոչ ոք, կը կարծենք պիտի կարենար արգիլել զմեզ այդ երկու օրերուն, Կեանքի տօնին և Քրիստոսի ծննդեան տօն

նին — թէ իսկ պատահական — այդ մօտաւորութեանը մէջ տեսնելէ թելադրական խորհուրդ մը:

Ամանորէն, այսինքն կեանքի տօնէն, անմիջապէս յետոյ հանդիպած առաջին տօնը, որ Աստուածորդւոյն ծննդեան յիշատակին փառաբանութեան է նուիրուած, կրնանք նկատել կոչ մը կամ ազդարարութիւն մը, մեզի ուղղուած, հասկնալու համար թէ մարդիկ ի՞նչ կերպով, ի՞նչպիսի ներշնչումներով եւ ի՞նչ պարտականութեանց կատարումով պիտի կարենան արժէքաւորել իրենց կեանքը: — Արդարեւ, Քրիստոսի ծնունդը, այսինքն Անոր աստուածային լրութեան մարմնաւորեալ եւ մարդացեալ յայտնութիւնը մեր մէջ, ինքն իսկ, իբրեւ պատմական եղելութիւն եւ իբրեւ կրօնական «խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի», հրաշալիօրէն կը ցուցնէ զայն մեզի: Անոր Միռնիզը՝ մեր վերածնութիւնն է մեր հոգեկան կեանքին իսկութեանը մէջ: Աստուծոյ մտածումովը, զԱստուած մեր մէջ զգալու, մեր ըմբռնումը անոր ներգործութեամբը սրբելու ջանքն է որ պիտի լուսաւորէ կեանքին խորհուրդը եւ միզի հասկնայէ անոր արժէքը:

Առանց կրօնքին ուղիղ ազդեցութեանը, կեանքը ուրիշ բան պիտի չլինէր ստուգիւ, եթէ ոչ անիտէալ եւ խօյական դեգերանք մը խառնակ արահետներու երկայնքին, անծանօթ՝ այն ճամբաներուն, որոնցմէ միայն մարդ կրնայ հասնիլ բարձրագոյն գագաթներ:

★ ★ ★

ՀԱՒԱՑՔԻ ՆԻ ՄՅԱՆՈՒՄԻ ՅՈՒՐՈՐ

ՔՐԻՍՏՈՆԵՒՆ ՈՒՂԻՎ ՀԱՆԱՊԱՐՀԸ

Լոյսը կը ծագի արդարեւ ճամբուն վրայ, ու անդադար կը մեծնայ՝ մինչև որ տիւր իր կատարելութեան մէջ ըլլայ: Առանց յանդգնութեան, առանց յամառութեան, ընդհակառակն խռնարհութեամբ եւ ակնածութեամբ՝ քրիստոնեան յառաջ կ'ընթանայ ամբողջութեամբ մը եւ անշէջ գիծի մը վրայէն, առանց բնաւ մէկ կամ միւս կողմ հակելու: Կրնայ յաճախ անորոշ մնալ երբեմն այն երբեմն այն բանին՝ բայց ոչ բնաւ, երկար ատեն, պարտականութեան մասին: Իր ճամբան դժուարին է թերեւ եւ ցից, բայց ուղիղ: Դէպի յաւիտեանութիւն իր ճամբուն վրայ, աւելի կը սիրէ վերք ստանալ քան մօլորել: Չի մտահոգուիր երբեք թէ կրնայ վիրաւոր ու արիւն լուսայ հասնիլ, կերթ է որ հասնի: Ու իր քայլերէն իւրաքանչիւրը, նախորդին գիծին վրայ շարունակուած միտ, զինքը միշտ աւելի կը մօտեցնէ նպատակակէտին:

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆ՝ ԻԱՆԱՍՏԵՂԾ ՄԸ

Անբրկանօրէն, բանաստեղծը մարդուն լուսագոյնն է միշտ. բանաստեղծը, պահ մը եւ բոլորովին հայեցողական ուրրոյ մը մէջ, տեսակ մը վերածնած մարդ է. անոր պատկերն է գոնէ. ու ճշմարիտ նոր մարդը, Աստուծոյ հոգիին շունչովը երկրորդ անգամ ստեղծուած մարդը, ինքն ալ կրնայ պատկերը ըլլալ բանաստեղծին. վառեղի ինքն ալ, ինչպէս բանաստեղծը մարդն է իրաւ պէս հասած բարձրութեանը զուտ գաղափարին, բայց գաղափարի մը՝ որ իր կարգին իրականութիւն է, իրողութիւն մը կը դառնայ. գաղափարի մը՝ որ կեանք մը յառաջ կը բերէ, եւ որ կը վերածնցնէ ամբողջ մարդը: Վաճմ, պաշտելի բանաստեղծութիւն! Ճշմարիտ ստեղծագործութիւն, բանաստեղծութիւն բառին ճշգրիտ իմաստին համեմատ, բայց ստեղծագործում ամբողջ մարդու մը, որ միանգամայն մտածումս սէր եւ գործունէութիւն է, ու մարդու մը, որ կը մտածէ, կը սիրէ եւ կը գործէ՝ ըստ Աստուծոյ:

Ա. Վ.